

Brigade-generaal der fuseliers A.T. Vermeij

WAAROM BEGRIJPT HET WESTEN PRESIDENT POETIN NIET?

"Minds are like parachutes. They only function when open."

Sir James Dewar, 1842

INLEIDING

Het afgelopen jaar heb ik mij als *Assistant Chief of Staff (ACOS) J2* van *Joint Forces Command Brunssum (JFCBS)* behoorlijk intensief beziggehouden met de crisis tussen Rusland, Oekraïne, en het Westen. Dit was uiteraard teamwork samen met de 93 man/vrouw van mijn divisie en bijdragen van andere divisies, hetgeen gebaseerd op al de aanwezige comprehensive perspectieven/kennis, een behoorlijk compleet beeld oplevert over de oorzaken en gevolgen van deze crisis. Zonder nu te denken de wijsheid in pacht te hebben, en rekening houdend met de classificatie van bepaalde aspecten, ga ik u in dit korte artikel deelgenoot maken van de belangrijkste redenen waarom President Poetin doet wat hij doet en ruim 80% van de Russen hem steunt. Hierbij maak ik gebruik van het concept van de Strategische Cultuur. Bovendien geef ik een beknopte inkijk in wat interessante aspecten met betrekking toe de toekomst van de Oekraïne.

Afbeelding 1 Geografische expansie van Rusland sinds de 17^e eeuw (Russiamap.org).

STRATEGISCHE CULTUUR VAN RUSLAND

Om het gedrag van Rusland beter te begrijpen, gebruik ik het concept van de Strategische Cultuur: *“Total of ideas, conditional emotional responses and patterns of habitual behaviour that members of a national strategic community have acquired through instruction or imitation and share with each other”*ⁱ. Dit houdt in het kort in dat we eerst kijken naar de Nationale Cultuur van Rusland, die voor een belangrijk deel voortkomt uit de politieke cultuur, die op haar beurt weer is gebaseerd op de roots, ervaringen, geografie en geschiedenis. De kern van het concept is dat we hierdoor de Nationale Cultuur beter begrijpen en bovendien de daaruit voortvloeiende Strategie en strategische voorkeuren beter begrijpen. Onder het begrip Strategie versta ik *“Grand Strategy”*: de macht die een land door middel van haar strategie kan uitoefenen, is gebaseerd op een samenspel van politieke, militaire, economische, geografische, demografische, informatie en culturele machtsfactorenⁱⁱ. Vanuit de kennis van de nationale cultuur en de strategie en strategische voorkeuren van een land kun je het gedrag van dat land beter begrijpen en is het ook mogelijk concreet gedrag en acties te voorspellen. Het lastige bij dit concept van de Strategische Cultuur is wel dat bijna alle aspecten dynamisch zijn en dus voortdurend aan verandering onderhevig zijn.

NATIONALE CULTUUR VAN RUSLAND

De Nationale Cultuur van Rusland is vooral gebaseerd op haar roots, ervaringen, geografie en geschiedenis. Bij mijn analyse onderken ik drie lijnen: een autocratische traditie, een gevoelige dreigingsperceptie en Rusland als wereldmacht.

Autocratische traditie Door de hele geschiedenis van Rusland heen is altijd weer gebleken dat autocratisch leiderschap het meest succesvol was om het land bijeen te houden. Dit heeft te maken met uitdagingen zoals, het multi-etnische karakter met als meest dominant dilemma: is Rusland Slavisch of Europees en daarnaast de spanningen tussen de hoofdstad en de periferie. Bovendien zag en ziet het Russische volk het autocratisch leiderschap als meest geschikt om de dreigingen tegen het Russische *“Motherland”* te weerstaan; hier ga ik in de volgende paragraaf dieper op in. Ruslands autocratisch leiderschap is in de geschiedenis succesvol gebleken om het land bijeen te houden en ook interne veiligheid te garanderen. Als concrete en meest succesvolle voorbeelden hiervan worden Ruslands autocratisch leiderschap tegen de invasie van Nazi-Duitsland en de ontwikkeling tot supermacht na de Tweede Wereldoorlog gezien. Er zijn wel periodes geweest van meer vrijheid en grote hervormingen, bijvoorbeeld in de tijd van Tsaar Peter de Grote, de laatste Tsaar Alexander II, President Gorbatsjov en President Jeltsin, maar deze zijn altijd heel kritisch ontvangen en hebben niet het voor Rusland gewenste resultaat opgeleverd. De hervormingen verwoord in *Perestrojka en Glasnost* onder Gorbatsjov en Jeltsin hebben voor Rusland geleid tot het desintegreren van de Sovjet-Unie en dus de teloorgang van de positie van supermacht. Dit heeft voor de nomenclatura een behoorlijk trauma opgeleverd. Sinds het aantreden van Poetin is het autocratisch leiderschap in vele opzichten weer versterkt, met alle gevaren en beperkingen die daar bijhoren. Het gros van het Russische volk vindt dat blijkbaar prima, want Poetin heeft momenteel ruim 80% van de bevolking achter zich. Als voorbeeld van één van de gevolgen van dit autocratische leiderschap noem ik het compleet beheersen van de informatievoorziening inclusief de media in Rusland door Poetin en zijn ‘inner circle’. Dit leidt tot echte misleidende propaganda, zoals de schuldvraag m.b.t. het neerschieten van vlucht MH 17. Dit wordt in Rusland helemaal niet als een fout van de Separatisten en/of de Russen verkocht, maar als een actie van de CIA die Rusland in diskrediet wil brengen.

Afbeelding 2 Autocratisch President Poetin (A. Druginyn).

Dreigingsperceptie De Russen hebben een diep geworteld gevoel van een continue dreiging. Dit geldt voor interne en externe dreigingen, zoals de geschiedenis ons leert: de Mongolen en de Tartaren branden in 1571 Moskou plat, de Polen deden dit nog eens over in 1610, in 1708 vielen de Zweden binnen, in 1812 leden zij zware verliezen door Napoleons invasie, zij verloren de oorlog tegen Japan in 1904-1905 en in 1920 vielen de Polen binnen. De twee belangrijkste invasies in dit kader waren de Eerste Wereldoorlog en de Tweede Wereldoorlog; vooral de Duitse invasie in 1941 is tot vandaag de dag nog traumatisch te noemen. Daarnaast is het ook zo dat Rusland zich geografisch gezien kwetsbaar voelt voor aanvallen vanuit verschillende richtingen: vanuit zuid over de grasvlakten, vanuit oost door China en Japan, vanuit west door Duitsland, Polen, Frankrijk en tegenwoordig de NAVO (inclusief de VS) en de EU.

Wereldmacht Onder de dreiging van de Mongolen, werd al in de 16^e en 17^e eeuw de militaire machtsfactor binnen Rusland het belangrijkste fundament voor de staat. Sinds de 17^e eeuw is Rusland - vooral door de geografische expansie – gegroeid in de richting van een groot en machtig land. In het begin was dat puur gebaseerd op macht op het land, later kwam daar ook een sterke maritieme macht bij, vooral in de Pacific. De Russische macht had wel een dualistisch karakter; initieel had Rusland een soort minderwaardigheidscomplex ten opzichte van het Westen, maar het was tegelijkertijd wel een grote imperialistische (Europese) en civiliserende machtsfactor in Azië. Tot 1991 was de Sovjet-Unie met Rusland als centrum een wereldmacht in bijna alle opzichten, die 'slechts iets teveel' budget uitgaf aan haar Militaire Machtsfactor, waardoor de economie blijvende schade opliep en uiteindelijk de koude oorlog werd verloren. Daarna werd Rusland tot omstreeks het jaar 2007 terecht niet meer als wereldmacht gezien en behandeld. Maar inmiddels is Rusland op de meeste fronten/machtsfactoren weer behoorlijk op gekrabbeld, vooral gebaseerd op de bijna onuitputtelijke voorraad aan grondstoffen en vooral de fossiele brandstoffen. Vandaag de dag is

Rusland feitelijk weer een wereldmacht met zijn permanente zetel in de Veiligheidsraad, Kernwapens, redelijk gemoderniseerde militaire apparaat, sterke positie in de wereldeconomie met vooral zijn grondstoffen, met inmiddels ook wetenschap en technologie op het terrein van defensie en ruimtevaart weer op een behoorlijk niveau en geopolitiek gezien als brug tussen Europa en Azië.

Naast deze drie lijnen, zien we dat Rusland de afgelopen jaren heeft gekozen voor een realistisch machtsmodel, met de nadruk op krachtige buitenlandse betrekkingen. Daarbij heeft Rusland (en de Sovjet-Unie) wel - al eeuwen lang - een grote uitdaging, namelijk haar geopolitieke instabiliteit. Dit wordt vooral zichtbaar in enerzijds het Europese deel van Rusland als stabiel moederland en anderzijds haar afbrokkelende periferie. Bovendien worstelt Rusland sinds mensenheugenis met haar identiteit: “voelen de Russen zich Europeanen of Aziaten (Slaven)?”

Gebaseerd op alle hiervoor genoemde elementen van de Nationale Russische Cultuur, vinden we in Rusland net als in vele andere landen twee stromingen die streven naar de macht: de gematigde pragmatici (duiven) en de *hardliners* (conservatieven, haviken, *siloviki*: vrij vertaald *sila* is Russisch voor kracht/power) . Waarbij de gematigden zich vooral richten op een constructief *partnership* met het Westen, op een multipolaire wereld, met gebalanceerd rol voor het veiligheidsapparaat dat deel uitmaakt van een brede set aan machtsmiddelen. De *hardliners* daarentegen richten zich vooral op het herwinnen van de invloed als wereldmacht conform de Sovjet-Unie met een sterke krijgsmacht om de buitenlandse politiek te realiseren. De *hardliners* zien ook waarden van de krijgsmacht als kracht, hardheid, moed, onderhandelen vanuit een krachtpositie als een groot goed en toepasbaar in de politiek. Dit propageert President Poetin regelmatig, ondersteund door zijn stoere imago. Daarbij vinden de *hardliners* een *partnership* met het Westen minder belangrijk dan hun eigen beoogde dominante positie in de wereld. Bovendien zien de *hardliners* de landen van de voormalige Sovjet-Unie als bufferzone, noodzakelijk voor de veiligheid van Rusland. Dit noemt men de zogenaamde ‘*Near Abroad*’, waar eigenlijk de drie Baltische staten Estland, Letland en Litouwen naar Poetins mening ook toe zouden moeten behoren. Maar Poetin is realistisch genoeg om te beseffen dat een eventuele ambitie tot realisering hiervan, sinds het NAVO lidmaatschap van deze drie landen in 2004, meteen zal leiden tot een oorlog met de NAVO.

Afbeelding 3 Het stoere imago van Poetin (Nikolsky)

Afbeelding 4 Door Rusland beoogde bufferzone ('Near Abroad') (Russiamap.org).

STRATEGIE VAN RUSLAND

Teneinde de Russische 'Grand Strategy' te begrijpen, ga ik achtereenvolgens in op Ruslands Strategische Doelstellingen aan de hand van de zelf perceptie en de ontwikkelingen in het (buitenlands) beleid.

Rusland ziet zichzelf als een wereldmacht gebaseerd op haar strategisch onafhankelijke positie als grootmogendheid met een sterke krijgsmacht, kernwapens en een economisch sterke positie als wereldwijde energieleverancier. Rusland vindt dat het op grond van haar geopolitieke positie meer respect verdient in de wereld van de internationale betrekkingen.

Vanaf 1991 tot 2007 was Ruslands buitenlands beleid vooral gericht op zelfbescherming. In 2007 nam President Poetin tijdens zijn speech op de Veiligheidsconferentie te München al een wat robuustere houding aan door de VS op grond van haar unipolaire positie als wereldmacht als de dreiging voor de wereldvrede aan te wijzen. In 2008 intervenueerde Rusland in Georgië vanwege de zogenaamde bedreiging van de etnische Russen in Zuid-Ossetië en Abchazië. Vanaf dat moment werd steeds duidelijker dat Rusland koste wat het kost een bufferzone zoals in de Sovjet-Unie tijd wilde behouden; de zogenaamde 'Near Abroad'.

Vanaf 2008 heeft Rusland een steeds negatiever houding aangenomen tegen de VS, de rest van de NAVO en de EU en de uitbreidingen van de NAVO en de EU in de richting van de Russische grenzen. Rusland vindt dat haar belangen, door deze competitie en het opschuiven van de grenzen van het Westen richting het Oosten, sterk worden ondermijnd. Dit standpunt komt vooral tot uiting in het begrip 'zero-sum balance-of-power' in de internationale relaties; dit betekent geen samenwerking of verdeling van invloedsferen, maar competitie om elk land, waarbij het land altijd tot het ene of andere 'kamp' behoort. Bovendien ontwikkelde Rusland het concept van de *Eurasian Economic*

Union (EEU) met als kern Rusland, Oekraïne, Kazachstan en Wit Rusland, waardoor de prioriteit van Rusland voor de *Commonwealth of Independent States (CIS)*ⁱⁱⁱ werd verbreed richting Azië. Ook legde Rusland steeds meer prioriteit bij de samenwerking met de BRICs^{iv}. Vorig jaar voegde Rusland het concept van ‘*Compatriots*’ aan haar strategie toe, hetgeen inhield dat Rusland zich ging opwerpen als comprehensive beschermer van de rechten en belangen van etnische Russen of Russisch sprekenden in andere landen. In 2013 werd Oekraïne door Rusland bestempeld tot een prioriteitspartner binnen de EEU en de CIS.

Afbeelding 5 Presidenten van Rusland, Wit-Rusland en Kazachstan ondertekenen het EEU akkoord op 29 mei 2014 in Astana (M. Klimentyev).

Ook speelt het begrip “*Poetin’s Legacy*” een belangrijke rol. Poetin wil dat de restauratie van Rusland als wereldmacht aan zijn naam verbonden zal zijn in de geschiedenis. Hierin past slechts een sterk Rusland, onafhankelijk van het Westen. Hij is hierbij waarschijnlijk ook aangemoedigd door zijn recente successen m.b.t. Syrië (chemische wapens), Iran (nucleaire proliferatie) en de Olympische Winterspelen in Sochi.

Dit alles moet bijdragen aan Ruslands ‘Grand Strategy’ om weer een wereldmacht te zijn en te komen tot een multipolaire wereldorde met een sterke Eurasian geopolitieke macht en ook een diep geïntegreerde CIS. Voor de externe betrekkingen wil Poetin dat de OVSE in Europa een belangrijker rol krijgt en de SCO (Shanghai Cooperation Organisation) in het (verre) oosten meer invloed krijgt. Hierbij past ook een sterke Russisch-Chinese samenwerking en de samenwerking met de (andere) BRICs.

Afbeelding 6 Intensivering Russisch-Chinese samenwerking met Pres Xi Jinping (M. Klimentyev).

Ten slotte bevestigde President Poetin bijna alle zichtbare elementen van deze strategie in zijn speech op de Conferentie van Russische ambassadeurs en permanente vertegenwoordigers in Moskou op 1 juli 2014^v.

WAS HUIDIGE GEDRAG VAN RUSLAND EN PRESIDENT POETIN TE VOORSPELLEN?

Het is natuurlijk altijd moeilijker iets te voorspellen dan achteraf te beoordelen. Toch ben ik ervan overtuigd dat als bepaalde landen, bepaalde politici en bepaalde organisaties, zonder nu te gaan 'Zwarte Pieten', zich iets meer hadden verdiept in Rusland en de Oekraïne, de huidige crisis had kunnen worden voorkomen. Teneinde deze stelling te onderbouwen ga ik hieronder vanuit de Russische Cultuur en Strategie nader in op de gebeurtenissen van de afgelopen maanden.

Een eerste duidelijk signaal aan het Westen werd al in 2008 afgegeven toen Rusland ingreep in Georgië. Hieruit bleek al heel duidelijk dat Rusland het opschuiven van de EU- en/of NAVO-grenzen richting het Russische 'Moederland' niet langer tolereerde. Sindsdien zijn de nationalistische tendensen in Rusland en de hervonden trots alleen maar toegenomen. In die tijd is ook Poetin van lieverlee opgeschoven richting de *hardliners (siloviki)*. Die nationalistische tendensen zijn niet versterkt omdat het intern Rusland zo heel erg goed ging. Want als je als achtste economie van de wereld slechts een inkomen per hoofd van de bevolking kunt genereren dat omstreeks de 60^e plaats ligt, is er toch iets fundamenteels mis. Een korte analyse levert op dat de Russische economie vooral leunt op de sterke energiesector en dat er verder weinig diversiteit is, veel industrie is verouderd, de oligarchen hebben veel macht, er is veel corruptie en de militaire budgetten zijn veel hoger dan de economie kan dragen. Om toch de nationale trots en identiteit te voeden, richt de Russische regering zich vooral op het buitenland en de bedreiging door het Westen, waarbij vooral de noodzakelijke bescherming van hun *Compatriots*, de Russen die in de naburige landen leven, wordt gebruikt (in Oekraïne ruim 17%, in de Baltische Staten tussen de 8% en 25%, Moldavië bijna 6%, waarvan in Transnistrië 30%). Als je hier door de bril van Poetins regering en vooral zijn 'inner circle' naar kijkt, die gedomineerd wordt door 'siloviki', is het begrijpelijk dat zij gebruik maken van het

dreigingsdenken en een noodzakelijke bufferzone (Near Abroad) en dat zij Rusland weer als trotse wereldmacht willen laten gelden. Hierin past geen (in hun ogen) 'landje-pik' vanuit het Westen. Bovendien past in de Russische cultuur van 'zero-sum balance-of-power' ook geen compromis, zoals de Oekraïne doet een beetje mee met de EU en een beetje met Rusland en de EEU. Bovendien ziet Poetin Oekraïne als partner of mogelijk lid van de EU als minstens zo'n grote bedreiging dan een mogelijk Oekraïens NAVO-lidmaatschap, omdat Oekraïne onmisbaar is voor Poetin's opzet van zijn EEU, die alleen met Wit-Rusland en Kazakstan niet echt levensvatbaar is. Over dit alles hadden naar mijn mening wat Westerse politici wat langer moeten nadenken voordat ze de opstandelingen op het Maidanplein in Kiev gingen steunen in het 'wegjagen' van de pro-Russische (maar wel gekozen) President Yanukovics, het doen van beloften die niet kunnen worden nagekomen en het (op termijn) bij de EU 'inlijven' van de Oekraïne. Deze 'actie' van het Westen werd door de Poetin als een forse nederlaag ervaren. Hierover had Poetin als schaker uiteraard al nagedacht en om zijn plannen te vertalen in de metafoor van het spel Risk; Poetin zag dat het Westen zonder direct beschikbare legers of reserves wel even dacht Oekraïne te veroveren, waarop hij antwoordde met zijn concept van Hybride oorlogsvoering en dus de inzet van zijn reserves. Hierbij werd vooral 'Soft Power' gebruikt: propaganda, cyber, groene mannetjes zonder onderscheidingstekens en zogenaamde politieke toeristen uit Moskou, die e.e.a. kwamen leiden, besturen of ophitsen, waardoor hij binnen een maand zonder al te veel geweld de Krim inlijfde bij Rusland. Waarop dan het Westen weer heel verontwaardigd reageert met veel woorden, maar nog steeds geen middelen kan of wil inzetten. Inmiddels is het augustus en is Poetin met zijn volgende stap bezig in oost Oekraïne.

Afbeelding 7a Opstand op het Maidanplein in Kiev (Huffingtonpost).

Afbeelding 7b Steun van Westerse politici op het Maidanplein (Huffingtonpost).

Het daadwerkelijk toepassen van het concept van Hybride oorlogsvoering door Rusland en dus het gebruik van vooral ‘Soft power’ in de vorm van de zogenaamde bescherming van de *Compatriots* via allerlei netwerken van de Russische taal, cultuur en politiek, met inzet van de groene mannen zonder onderscheidingstekens en zogenaamde politieke toeristen uit Moskou en propaganda en cyber was voor iedereen een verrassing. Rusland probeert op deze wijze haar doelen te bereiken met een minimum gebruik van geweld(smiddelen), waarbij het begrip *maskirovka een belangrijke rol speelt*. Dit houdt in dat een minimale inzet van (militaire) macht, kracht of geweld wordt gecompenseerd door misleiding en gebruik van ‘soft power’. Dit concept werd voor het eerst toegepast bij de acties die hebben geleid tot het inlijven van de Krim bij Rusland en krijgt inmiddels zijn vervolg in oost Oekraïne. De inlijving van de Krim was overigens geen opportunistische snelle actie, want direct na afloop van de inlijving van de Krim werden in Moskou op 24 maart aan militairen al medailles uitgereikt voor deze operatie met het opschrift: “De terugkeer van de Krim: 20 februari – 18 maart 2014”.

Afbeelding 8a en 8b Voor- en achterzijde medaille voor de operatie “De terugkeer van de Krim: 20 februari – 18 maart 2014” (Kremlin Website)

TOEKOMST OEKRAÏNE?

De vraag kan of moet worden gesteld waarom Oekraïne via een associatie verdrag een bevoorrechte partner van de EU of zelfs in de toekomst mogelijk een lid van de EU zou moeten worden. Volgens mij gaat het bij partnerschap of lidmaatschap naast economische en financiële belangen ook of vooral om gezamenlijke waarden die door alle EU-lidstaten worden gedeeld. Als we dit kort in beschouwing nemen, zien we dat Oekraïne eigenlijk veel dichter bij Rusland staat qua cultuur en roots, dan bij het Westen. Oekraïne was ooit deel van het Russische moederland met Kiev als hoofdstad van heel Rusland. Ook kent Oekraïne net als Rusland veel puissant rijke oligarchen, die zo rijk zijn geworden omdat ze tot 1991 deel uitmaakten van de nomenclatura en dus in de positie waren om tijdens de liberalisering van de economie snel grote belangen bijeen te graaien. Bovendien voldoet de Oekraïense productie bij lange na niet aan de EU normen. Ook de corruptie in de politiek is in de Oekraïne een geaccepteerd verschijnsel; de voormalig pro Westerse premier Tymoshenko gebruikte astronomische bedragen (meerdere miljarden € per jaar) om zich van (politieke) steun te verzekeren, inclusief het vullen van haar buitenlandse bankrekening. De pro Russische president Yanukovics deed dit later zelfs in een veelvoud. Bovendien worden vele parlementszetels na de verkiezingen verkocht aan oligarchen voor bedragen met zes nullen, teneinde hun business te

kunnen beschermen. Ook de huidige pro Westerse machthebbers President Poroshenko en Premier Yatsenyuk zijn miljardair, dit alles zegt iets over de kleptocratische regeringscultuur in Oekraïne.

Afbeelding 9 Oekraïense President Poroshenko (KyivPost)

Afbeelding 10 Tijdens de Herdenking van 70 jaar Normandië staan Poetin, Merkel en Poroshenko na een pittige discussie (waar ik op afstand getuige van was) weer netjes in het gareel (A.T. Vermeij).

SLOT

Hoewel ik met dit korte artikel zeker niet beoog ook maar iets van President Poetins besluiten en daden te verdedigen en ik beseft dat het natuurlijk altijd moeilijker is iets te voorspellen dan achteraf te beoordelen, besluit ik met de open vraag: “Hadden we het als Westen op dezelfde wijze aangepakt als we ons wat meer in Ruslands Cultuur, Strategie en haar leiders hadden verdiept?” of terug naar de door mij gebruikte metafoor van *Sir James Dewar*: “Was onze parachute misschien toch niet helemaal open?” Er zijn al behoorlijke verschillen in cultuur tussen de lidstaten van de NAVO en de EU onderling, gebaseerd op roots, ervaringen, geografie en geschiedenis en dus ook tussen de opvattingen. Die verschillen zijn tussen het Westen en Rusland en bijvoorbeeld ook China nog veel groter. Als wij als Westerse landen denken dat onze opvattingen de enige juiste zijn en onvoldoende rekening houden met andermans cultuur en opvattingen creëren wij bewust of

onbewust zelf een conflict. Ten slotte toch nog een advies voor onze Westerse regeringsleiders: doorbreek het bestoken van elkaar met sancties, die slechts tot verliezers leiden en waar op zich ook al weer geen echte strategie achter lijkt te zitten. Neem kennis van wat Poetin wil vanuit het concept van de Strategische Cultuur en ga vanuit die kennis van de tegenstander de dialoog aan met President Poetin en het zal ook helpen als we wat respect tonen voor Rusland als wereldmacht.

ⁱ Snyder, *The Soviet Strategic Culture*, 1977

ⁱⁱ Archer Jones, *The Art of War in the Western World*, 1987

ⁱⁱⁱ CIS: Rusland, Wit Rusland, Oekraïne, Moldavië, Armenië, Georgië, Kazachstan, Tadzjikistan, Kirgizstan, Turkmenistan en Oezbekistan.

^{iv} Er zijn verschillende betekenissen in omloop van de BRICS: Brazilië, Rusland, India, China en Zuid-Afrika of BRICs met de kleine s zonder Zuid-Afrika. Volgens mij heeft samenwerking met Zuid-Afrika voor Poetin geen echte prioriteit.

^v Op 1 juli 2014 gaf President Poetin in zijn speech onder meer aan dat Rusland moest zorgen voor de compatriots: de Russen in de 'Near Abroad', dat het inlijven van de Krim noodzakelijk was voor Ruslands toegang tot de Zwarte zee, dat ze alles wat Rusland heeft opgebouwd sinds Tsaar Peter de Grote zouden kwijtraken als de NAVO toegang zou krijgen tot de Krim en Sevastopol en ten slotte dat Rusland geen unipolaire wereld meer wil met één dominant land.